

Штаб у бою

Анотація

У навчальному посібнику наведено роботу штабу як основного органу управління підрозділами в бойовій обстановці, розкрита організаторська робота штабу з підготовки підрозділів та органів управління під час підготовки та в ході ведення бою (дій). Викладено роботу з організації і здійснення штабом вивчення, узагальнення та поширення досвіду бойових дій і практичне використання його у підготовці підрозділів.

Посібник призначений для курсантів ВВНЗ Збройних Сил України і командирів загальновійськових підрозділів.

ШТАБ У БОЮ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Видавничий дім
«С К І Ф»
Київ - 2023

УДК 355.311.6:355.334(075.8)

Ш 87

Штаб у бою: навч. посібн. / П. П. Ткачук, О. П. Красюк, Л. П. Кривизюк та ін.—
Ш 87 Київ: Вид. дім «СКІФ», 2023. — 564 с.

ISBN 978-966-370-907-9

У навчальному посібнику наведено роботу штабу як основного органу управління підрозділами в бойовій обстановці, розкрита організаторська робота штабу з підготовки підрозділів та органів управління під час підготовки та в ході ведення бою (дій). Викладено роботу з організації і здійснення штабом вивчення, узагальнення та поширення досвіду бойових дій і практичне використання його у підготовці підрозділів.

Посібник призначений для курсантів ВВНЗ Збройних Сил України і командирів загальновійськових підрозділів.

ISBN 978-966-370-907-9

© П. П. Ткачук, О. П. Красюк, Л. П. Кривизюк та ін., 2017, 2023.

Зміст

Перелік скорочень	6
Вступ	9
Розділ 1. ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ	12
1.1. Основи організації управління військовою частиною (підрозділами)	12
1.1.1. Визначення та мета управління військовою частиною (підрозділами)	12
1.1.2. Вимоги до управління військовою частиною (підрозділами). ..	12
1.1.3. Принципи управління військовою частиною (підрозділами). ..	15
1.1.4. Зміст та функції управління.....	17
1.2. Система управління.....	22
1.2.1. Загальна характеристика системи управління.....	22
1.2.2. Органи управління.....	26
1.2.3. Пункти управління.....	30
1.2.4. Засоби управління.....	35
Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ШТАБІВ	37
2.1. Призначення та функції штабу.....	37
2.2. Вимоги до роботи штабів.....	38
2.3. Взаємовідношення штабів.....	39
2.4. Бойова готовність штабів.....	42
2.5. Режими роботи штабів.....	43
2.6. Організаційна структура штабів.....	45
2.7. Завдання структурних підрозділів штабів.....	46
2.8. Особливості створення та здійснення управління діями тактичних груп.....	51
Розділ 3. ДОКУМЕНТИ, ЩО РОЗРОБЛЯЮТЬСЯ У ШТАБАХ. ..	58
3.1. Класифікація документів.....	58
3.2. Зміст основних бойових документів.....	60
3.2.1. Планувальні документи.....	60
3.2.2. Директивні (розпорядчі) документи.....	79
3.2.3. Звітно-інформаційні документи.....	86
3.2.4. Розрахунково-довідкові документи.....	89
3.2.5. Особисті документи посадових осіб.....	91
3.2.6. Формалізовані документи.....	94
3.3. Вимоги до бойових документів.....	96
3.3.1. Загальні вимоги до оформлення документів.....	96
3.3.2. Вимоги до оформлення бойових документів.....	97

3.3.3. Вимоги до документів, які виготовляють за допомогою друкарських засобів.....	113
3.4. Використання скорочень у бойових документах.....	114
3.5. Реквізити бойових документів.....	117
Розділ 4. ПІДГОТОВКА ШТАБІВ.....	129
4.1. Загальні положення.....	129
4.2. Форми та методи підготовки штабів.....	132
4.3. Планування заходів з підготовки штабів.....	133
4.4. Заходи з підготовки штабів.....	139
4.4.1. Підготовка і проведення роздільних та спільних штабних тренувань.....	142
4.4.2. Командно-штабне тренування.....	144
4.4.2.1. Підготовка командно-штабного тренування.....	148
4.4.2.2. Проведення командно-штабного тренування.....	157
4.4.3. Командно-штабне навчання.....	163
4.4.3.1. Підготовка до командно-штабного навчання.....	164
4.4.3.2. Участь у командно-штабному навчанні.....	165
4.5. Аналіз та облік результатів проведених заходів з підготовки штабу.....	166
4.6. Підбиття підсумків проведених заходів з підготовки штабу..	168
Розділ 5. РОБОТА ШТАБУ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ БОЮ (ДІЙ).	173
5.1. Основи роботи штабу під час підготовки бою (дій).....	173
5.1.1. Зміст і основні принципи підготовки бою (дій).....	173
5.1.2. Методи роботи штабу під час підготовки бою (дій).....	174
5.1.3. Організаторська робота штабу в ході підготовки бою (дій)....	176
5.2. Робота штабу під час підготовки бою (дій).....	184
5.2.1. Організація бою (дій).....	184
5.2.1.1. Отримання бойового завдання.....	185
5.2.1.2. Аналіз отриманого завдання.....	186
5.2.1.3. Оцінювання обстановки.....	188
5.2.1.4. Визначення замислу.....	195
5.2.1.5. Формулювання рішення.....	200
5.2.1.6. Планування бою (дій)	213
5.2.2. Підготовка військової частини (підрозділу) до бою (дій).	217
5.2.3. Підготовка району майбутніх дій.....	218
5.2.4. Практична робота у підпорядкованих підрозділах.....	219
Розділ 6. РОБОТА ШТАБУ В ХОДІ ВЕДЕННЯ БОЮ (ДІЙ)...	223
6.1. Організаторська робота штабу в ході ведення бою (дій)..	223
6.1.1. Робота штабу щодо забезпечення роботи пунктів управління.	223

6.1.2. Робота штабу щодо управління діями підрозділів та вогнем..	232
6.1.3. Робота штабу щодо підтримання (відновлення втраченого) управління і взаємодії.....	236
6.1.4. Робота штабу щодо прийняття рішення на дії підрозділів з урахуванням змін обстановки (отримання від старшого командира нового бойового завдання).....	239
6.1.5. Робота штабу щодо підтримання (відновлення) боєздатності підрозділів.....	241
6.2. Робота штабу в обороні.....	242
6.2.1. Робота штабу під час підготовки оборонного бою.....	242
6.2.2. Робота штабу в ході ведення оборонного бою.....	252
6.3. Робота штабу в наступі.....	287
6.3.1. Робота штабу під час підготовки наступального бою.....	287
6.3.2. Робота штабу в ході ведення наступального бою.....	305
6.4. Робота штабу в зустрічному бою.....	340
6.4.1. Робота штабу під час підготовки зустрічного бою.....	340
6.4.2. Робота штабу в ході ведення зустрічного бою.....	346
6.5. Робота штабу під час пересування військ.....	349
6.5.1. Робота штабу на марші.....	350
6.5.1.1. Робота штабу з підготовки маршру.....	350
6.5.1.2. Робота штабу в ході здійснення маршру.....	367
6.5.2. Робота штабу під час перевезення.....	376
6.5.2.1. Робота штабу з підготовки перевезення.....	377
6.5.2.2. Робота штабу у ході здійснення перевезення.....	386
6.6. Робота штабу з організації комендантської служби.....	391
6.7. Робота штабу при розташуванні на місці.....	398
Розділ 7. РОБОТА ШТАБУ З ВИВЧЕННЯ І ПОШИРЕННЯ ДОСВІДУ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ.....	408
7.1. Загальні положення.....	408
7.2. Організація вивчення досвіду ведення бойових дій.....	409
7.3. Робота штабу з поширення бойового досвіду.....	412
Висновки.....	417
Список літератур.....	420
Додатки.....	422

Перелік скорочень

АРМ	– автоматизоване робоче місце
АСУ	– автоматизована система управління
АСУВ	– автоматизована система управління військами
АТО	– антитерористична операція
АУВ	– автоматизоване управління військами
БМП	– бойова машина піхоти
БПЛА	– безпілотні літальні апарати
БрАГ	– бригадна артилерійська група
БТГр (бтгр)	– батальйонна тактична група
БТР	– бронетранспортер
БЧС	– бойовий чисельний склад
ВМС	– Військово-Морські Сили Збройних Сил України
ВОСО	– органи військових сполучень ЗСУ
ВТА	– військово-транспортна авіація
ВТЗ	– високоточна зброя
ВТМ	– військово-технічне майно
ВУП	– вогневе ураження противника
ГПЗ	– головна похідна застава
ГТР	– група технічної розвідки
ДПС	– Державна прикордонна служба України
ДПУ	– допоміжний пункт управління
ДРГ	– диверсійно-розвідувальна група
ДРС	– диверсійно-розвідувальні сили
ЗВРез	– загальновійськовий резерв
ЗЗР	– загін забезпечення руху
ЗКП	– запасний командний пункт
ЗМУ	– зброя масового ураження
ЗППМ	– збірний пункт пошкоджених машин
зрадн	– зенітно-ракетний артилерійський дивізіон
ЗСУ або ЗС	– Збройні Сили України
ІВФ	– інші військові формування
КЗА	– комплекс засобів автоматизації
КП	– командний пункт
КПП	– контрольно-пропускний пункт
ксп	– командно-спостережний пункт
КШМ	– командно-штабна машина
КШН	– командно-штабне навчання

КШТ	– командно-штабне тренування
мб	– механізований батальйон
МПЗ	– морально-психологічне забезпечення
МТЗ	– матеріально-технічне забезпечення
МтЗ	– матеріально-технічні засоби
НАТО	– Організація Північноатлантичного договору
НКП –	– начальник командного пункту – заступник
ЗНШзБУ	– начальника штабу з бойового управління
НС	– надзвичайна ситуація
НСУ	– неавтоматизовані системи управління
ОВТ	– озброєння і військова техніка
ОШС	– організаційно-штатна структура
ПвПУ	– повітряний пункт управління
ПЕОМ	– персональна електронно-обчислювальна машина
ПНВА	– пункт наведення військової авіації
ППД	– пункт постійної дислокації
ППО	– протиповітряна оборона
ППУ	– передовий пункт управління
ПрО	– правоохоронні органи
ПТКР	– протитанкова керована ракета
ПТРез	– протитанковий резерв
ПТС	– пункт технічного спостереження
ПУ	– пункт управління
ПУЛ	– пункт управління логістики
РЗЗ	– рухомий загін загороджень
РЕБ	– радіоелектронна боротьба
РЕГ	– ремонтно-евакуаційна група
РЕЗ	– радіоелектронний захист
РемГ	– ремонтна група
РіБ	– ракети і боєприпаси
РПГ	– ручний протитанковий гранатомет
РПРУ	– рухомий пункт розвідки і управління
РТГр	– ротна тактична група
РХБз	– радіаційний, хімічний та біологічний захист
РШТ	– роздільні штабні тренування
СВ	– Сухопутні війська Збройних Сил України
сП	– спостережний пункт
ССпО	– Сили спеціальних операцій
СУВ	– система управління військами

СУВіО	– системи управління військами і озброєнням
СШТ	– спільне штабне тренування
ТакМД	– тактичний морський десант
ТакПД	– тактичний повітряний десант
тб	– танковий батальйон
ТГр	– тактична група
ТЗР	– технічні засоби розвідки
ТПУ	– тилловий пункт управління
ЦВС	– цивільно-військове співробітництво
ШТ	– штабне тренування

Вступ

Система управління військами – сукупність функціонально пов'язаних органів управління, пунктів управління, систем зв'язку, систем і засобів автоматизації управління військами, а також спеціальних систем, що забезпечують збирання, обробку і передачу інформації.

Розв'язання завдань управління під час підготовки бою є напруженою колективною працею всього органу управління, але найвідповідальнішу і містку роботу виконує штаб.

Ефективність виконання завдань штабом на етапі підготовки бою буде визначатися його укомплектованістю, рівнем професійної підготовки, злагодженістю в роботі й ступенем функціональної надійності особового складу (морально-бойовими якостями).

Не менш важливо, щоб послідовність і зміст робіт, що виконуються окремими посадовими особами, були чітко синхронізовані в часі, залежали від установленого методу роботи та щоб офіцери розуміли один одного з усіх питань, могли в потрібний момент надати допомогу чи замінити один одного. При цьому, безсумнівно, висока злагодженість штабу швидше досягається там, де вищий рівень індивідуальної підготовки кожної посадової особи органу управління.

Штаб є основним органом управління підлеглими як в мирний час, так і в бойовій обстановці. У мирний час в роботі штабу особлива увага приділяється питанням підтримання високої бойової готовності органів управління і підрозділів, керівництву їх бойовою підготовкою.

Робота штабу починається звичайно з одержанням бойового завдання на ведення бою (дій) і поділяється на два взаємопов'язаних і взаємозалежних періоди, які нерідко зливаються за часом і заходами, що виконуються: робота під час підготовки бою (дій) і робота в ході його ведення.

Період підготовки бою (дій) і відповідна робота штабу обмежуються часом одержання бойового завдання і часом готовності до його виконання, який встановлює старший командир. У цей період штаб організовує всі основні заходи для успішного ведення бою (дій).

Отже, нові умови діяльності штабу висувають підвищені вимоги до рівня професійної підготовки і морально-ділових якостей офіцерів штабу, які повинні володіти високою кваліфікацією й штабною культурою, глибоким і детальним знанням основ теорії і практики підготовки і ведення бою (дій).

У ході ведення бою (дій) зусилля штабу спрямовуються, перш за все, на організацію точного та ефективного здійснення як намічених у період підготовки заходів, так і тих, що виникли у зв'язку зі зміною обстановки.

Під час бою штаб зобов'язаний: підтримувати безперервний зв'язок із вищим штабом, штабами підпорядкованих, взаємодіючих частин (підрозділів) і сусідами; оперативно здобувати, збирати, аналізувати й узагальнювати дані обстановки; знати положення, стан і характер дій своїх підрозділів; забезпечувати діяльність командира з управління підрозділами, готувати йому всі необхідні дані для уточнення (прийняття) рішення згідно із завданнями, що виникають; своєчасно доводити до підрозділів уточнені або нові завдання, організовувати і контролювати їх виконання; доповідати у вищий штаб про обстановку, прийняті (уточнені) рішення і завдання, що поставлені підрозділам, та їх виконання; забезпечувати підтримку і відновлення порушеної взаємодії між підрозділами, силами і засобами; вживати додаткових заходів щодо забезпечення дій підрозділів; організовувати виконання завдань з вогневого ураження противника; планувати та організовувати відновлення боєздатності підрозділів; вживати необхідних заходів щодо підвищення стійкості і безперервності управління підрозділами та його відновлення у разі порушення; вести облік втрат особового складу, озброєння і техніки, витрат боєприпасів, пального та інших матеріальних засобів, організовувати забезпечення ними підрозділів; вести облік доз радіоактивного опромінення особового складу.

Умови роботи штабу з виконання перерахованих завдань у ході ведення наступального бою різко відрізнятимуться від тих, що були притаманні його роботі з підготовки бою. Завдяки появі нових засобів ведення збройної боротьби значно збільшилась рухливість військ, автономність їх дій, вирости обсяги бойових завдань. Все це призводить до збільшення просторових границь, у межах яких штаб зобов'язаний збирати дані обстановки. Збільшилась кількість елементів бойового (похідного) порядку і

кількість об'єктів інформації, діяльність яких пов'язана з добуванням і обміном даних щодо положення і стану військ, застосування зброї.

Під час бою штаб працює в бойовому режимі за цілодобовим циклом за тим же розрахунком, що і при підготовці до бою. При цьому встановлюються час роботи і відпочинку командира, начальника штабу й інших посадових осіб, склад і час зміни чергових, терміни збору і доповіді узагальнених даних обстановки, порядок уточнення (прийняття) рішення на подальші дії, віддачі розпоряджень підлеглим, а також підготовки і відправлення повідомлень у вищий штаб. При зміні обстановки, виникненні нових завдань і виході із ладу окремих ПУ бойовий розрахунок органів управління уточнюється. За необхідності формуються і висилаються оперативні групи (офіцери) на ПУ, що відновлюються, а також у ті підрозділи, з якими потрібно організувати взаємодію заново.

Для успішного управління підрозділами в складних умовах командир повинен керувати штабом, вчасно ставити конкретні завдання, інформувати про свої наміри, прийняті рішення і віддані підлеглим розпорядження (вказівки), здійснювати контроль за його роботою і вміло спиратися на організаторську роботу штабу при управлінні підрозділами в ході ведення бою (дій).

Розділ 1

ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ

1.1. Основи організації управління військовою частиною (підрозділами)

1.1.1. Визначення та мета управління військовою частиною (підрозділами)

Управління військовою частиною (підрозділами) – цілеспрямована діяльність командирів, штабів та інших органів управління щодо підготовки підрозділів до виконання завдань за призначенням, підтримання їх постійної бойової готовності й боєздатності та організація виконання поставлених перед ними завдань у ході ведення бою (дій).

Мета управління військовою частиною (підрозділами) полягає у забезпеченні максимального використання їх бойових спроможностей та найефективнішого застосування сил і засобів у ході ведення бою (дій) з найменшими витратами матеріальних засобів та людських ресурсів.

1.1.2. Вимоги до управління військовою частиною (підрозділами)

До управління військовою частиною (підрозділами) як процесу висуваються вимоги, виконання яких є необхідною передумовою досягнення його мети. Основними з них є постійна готовність системи управління до виконання завдань, стійкість, безперервність, оперативність, прихованість, якість управління військами.

Постійна готовність системи управління до виконання завдань з управління військами передбачає, що за будь-яких умов обстановки органи управління всіх ланок та інші складові частини системи управління (пункти управління (ПУ), засоби зв'язку і автоматизованого управління військами (АУВ) повинні бути готові до оперативної роботи. Для цього система управління створюється завчасно, а її структура не повинна потребувати значної перебудови з виникненням кризової ситуації або воєнного конфлікту.

Постійна готовність системи управління досягається: твердим знанням командирами і начальниками штабів, іншими посадовими особами порядку виконання бойових завдань, планів приведення у

бойову готовність підпорядкованої військової частини (підрозділу) та своїх функціональних обов'язків; укомплектуванням штабів особовим складом і забезпеченням їх засобами автоматизації управління, інформаційними системами, матеріально-технічним забезпеченням (МТЗ); злагодженням у роботі штабів, навченістю особового складу їх структурних підрозділів; підтриманням бойової готовності підрозділів охорони, забезпечення та обслуговування; підтриманням ПУ, засобів зв'язку та АУВ у справному стані та забезпеченням їх безперебійної роботи; якісною організацією та несенням бойового чергування (чергової служби); підтриманням стійкого зв'язку з підпорядкованими підрозділами, вищим і взаємодіючими штабами.

Стійкість управління полягає у забезпеченні спроможності командирів і штабів виконувати завдання з управління за умов різких змін обстановки та впливу противника вогневими і радіоелектронними засобами, діями диверсійно-розвідувальних груп (ДРГ), повітряних десантів на об'єкти системи управління.

Безперервність управління полягає у підтриманні спроможності командира і штабу здійснювати постійний вплив на підрозділи в ході підготовки і ведення бою (дій), а також отримувати від них інформацію (доповіді, донесення, зведення) про обстановку, що складається.

Вимоги стійкості і безперервності управління тісно взаємозв'язані між собою. Вони досягаються: повсякчасним знанням командирами всіх ланок управління реальної обстановки на полі бою і передбаченням її зміни; правильним з'ясуванням завдання, поставленого старшим командиром (начальником); своєчасним визначенням командиром замислу і формулюванням рішення й чіткою постановкою завдань підлеглим; створенням системи ПУ, їх розосередженням, оснащенням технічними засобами управління і життєзабезпечення, маскуванню, розміщенням у фортифікаційних спорудах та інженерним обладнанням районів розташування; підтриманням ПУ у постійній готовності до роботи та своєчасною зміною їх розташування у ході бою (дій); своєчасною та повною укомплектованістю органів управління висококваліфікованими посадовими особами; умілою організацією роботи оперативного складу на ПУ (його натренованістю та чіткою організацією бойового чергування); прихованістю об'єктів системи управління від розвідки противника та захистом від

впливу різних видів зброї (забезпеченням високої живучості органів управління); забезпеченням електромагнітної сумісності радіоелектронних засобів управління та їх захистом від подавлення засобами радіоелектронної боротьби (РЕБ) противника; комплексним застосуванням і забезпеченням надійної роботи засобів зв'язку та АУВ; організацією прямих, обхідних і резервних каналів зв'язку; своєчасним нарощуванням системи зв'язку та інформаційних систем; надійною охороною та обороною об'єктів системи управління; швидкою передачею, за необхідності, управління з одного пункту на інший і відновленням порушеного управління у стислі терміни та будь-яких умовах обстановки.

Оперативність управління полягає у здатності командира і штабу виконувати завдання управління у стислі терміни, які забезпечують випередження противника в діях, швидке реагування на зміни обстановки та своєчасний вплив на підрозділи в інтересах успішного виконання поставлених завдань і досягнення мети бою (дій).

Оперативність управління досягається: високим професійним рівнем підготовки командирів та офіцерів органів управління, їх організаційними здібностями; постійним знанням командиром і штабом обстановки, прогнозуванням її розвитку та швидким реагуванням на зміни; своєчасним уточненням планів і завдань підрозділам; застосуванням більш доцільних методів роботи щодо збору та обробки даних обстановки, визначення командиром замислу і формулювання рішення, доведення завдань до підлеглих, організації взаємодії, всебічного забезпечення бою (дій) та управління; раціональним застосуванням засобів автоматизації управління та інформаційних систем.

Скритість управління полягає у приховуванні від противника (збереженні у таємниці) створеної системи управління, основних заходів з підготовки бою (дій) та здійснення управління підрозділами у ході його ведення.

Скритість управління досягається: високою пильністю всього особового складу; прихованим розміщенням і переміщенням ПУ; використанням для постановки завдань підлеглим методу особистого спілкування; виконанням встановленого порядку і режиму роботи радіо-, радіорелейних, проводових засобів зв'язку та заходів радіомаскування; використанням апаратури засекречування каналів зв'язку; кодуванням і шифруванням документів,

що передаються відкритими каналами зв'язку; проведенням технічних і організаційних заходів захисту інформації АСУ і на автоматизованих робочих місцях (АРМ); обмеженням кола посадових осіб, допущених до розробки визначених бойових документів (замислу, графічної частини плану, плану введення противника в оману, таблиці сигналів бойового управління тощо), та тих осіб, що мають право користуватися засобами зв'язку та АУВ, що застосовуються для управління військами; обмеженням використання для управління підрозділами відкритих каналів зв'язку; своєчасним виявленням можливих каналів витоку секретної інформації та їх закриття; ретельним маскуванню ПУ та елементів системи зв'язку; протидією технічним засобам розвідки (ТЗР) противника; вживанням заходів щодо дезінформації противника відповідно до плану вищого штабу; забезпеченням надійного збереження документів.

Якість управління полягає у здатності командирів і штабів забезпечити ефективну реалізацію бойових спроможностей підрозділів для успішного виконання ними поставлених завдань і досягнення мети бою (дій) з найменшими втратами та у визначені терміни.

Якість управління досягається: обґрунтованістю вироблених замислів і прийнятих рішень, їх відповідністю меті майбутнього бою (дій); точністю і ретельністю проведених оперативних розрахунків; відповідністю результатів моделювання замислу бою (дій) умовам обстановки, що максимально наближені до реальних; раціональністю розроблених планів бою (дій) та відповідністю визначених завдань підрозділів їх спроможностям; постійною готовністю системи управління до виконання завдань з управління підрозділами; стійкістю, безперервністю, оперативністю і скритістю управління.

Виконання командирами і штабами вимог до управління підрозділами є необхідною умовою для підтримання визначеного рівня бойової готовності підрозділів, їх всебічної підготовки до застосування та ефективності реалізації бойових спроможностей підрозділів у ході ведення бою (дій).

1.1.3. Принципи управління військовою частиною (підрозділами)

Основними принципами управління військовою частиною (підрозділами) є: єдиноначальність; централізація управління з наданням ініціативи у визначенні способів і шляхів виконання поставлених завдань; твердість і наполегливість у втіленні прийнятих

рішень у життя; гнучкість; всебічне застосування новітніх інформаційних технологій; особиста відповідальність командира за прийняте ним рішення, застосування підпорядкованих підрозділів і результати виконання поставлених їм завдань.

Єдиноначальність полягає в тому, що командир наділяється всією повнотою розпорядчої влади у ставленні до підлеглих і несе повну відповідальність за всі сторони життя та діяльності підрозділу. Командир керує підлеглими на основі прав, наданих законами держави; положень військових статутів; настанов, директив та наказів старших командирів (начальників).

Централізація управління з наданням ініціативи у визначенні способів та шляхів виконання поставлених завдань реалізується через способи управління.

Велика руйнівна сила сучасної зброї, складні умови ведення сучасного бою (дій), різкі зміни обстановки, а також високий динамізм її розвитку вимагають швидкого, часом миттєвого, впливу на хід бою (дій) шляхом прийняття підлеглими самостійних рішень. Тому їм повинна бути надана можливість прояву ініціативи і творчості при вирішенні отриманих завдань. Отже, в сучасних умовах в управлінні підрозділами повинні розумно поєднуватись централізація і децентралізація. Характер такого поєднання може залежати від призначення органів управління, завдань, що вирішуються підрозділами, та умов обстановки.

При централізованому управлінні мета бою (дій), способи та шляхи її досягнення визначаються командиром.

При децентралізованому управлінні мету бою (дій) визначає командир, а способи та шляхи її досягнення визначаються командирами підпорядкованих підрозділів.

Децентралізоване управління може застосовуватись при раптовому нападі повітряного противника, порушенні зв'язку з підпорядкованими підрозділами, а також якщо немає своєчасної інформації, необхідної для вирішення завдань управління централізованим способом.

Твердість і наполегливість управління – спроможність усіх без винятку офіцерів та командирів усіх рівнів прийняти сміливе рішення, наполегливо втілити його у життя, утримати у своїх руках керівництво підлеглими, зберегти організованість і домогтися виконання бойового завдання у будь-яких умовах обстановки.

Але при цьому, зважаючи на те, що хід бойового застосування сил і засобів характеризуються частими та різкими змінами обстановки, не слід допускати впертого дотримання рішення, яке прийняте раніше і яке зараз вже суперечить логіці та здоровому глузду. У цих умовах командир у необхідності вносити у ці рішення і плани корективи та уточнення, а також своєчасно доводити їх до підлеглих. Тому управління повинно бути не тільки твердим, але і гнучким.

Гнучкість управління – спроможність командира своєчасно уточнити раніше сформоване рішення, а якщо обстановка різко змінилась, відмовитися від нього і сформулювати нове рішення та перебудувати систему управління й методи своєї роботи відповідно до нових умов обстановки.

Гнучкість управління стосується не тільки командира особисто, але і всієї системи управління. Для цього командир та органи управління повинні мати надійний зв'язок з підлеглими, постійно знати обстановку, вчасно реагувати на її зміни, попереджувати їх та запобігати можливим ускладненням.

Всебічне застосування новітніх інформаційних технологій спрямоване на покращання управління силами і засобами.

Інформаційна технологія – цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують необхідні: швидкість пошуку інформації і обробки даних, розосередження даних, доступ до джерел інформації, незалежно від місця їх розташування.

Засоби інформатизації – електронні обчислювальні машини, програмне, математичне, матеріально-технічне та інше забезпечення, інформаційні системи або їх окремі елементи, інформаційні мережі та мережі зв'язку, що використовуються для реалізації інформаційних технологій.

Особиста відповідальність командира за рішення, яке він прийняв, застосування підпорядкованих підрозділів та результати виконання поставлених їм завдань мають важливе значення в управлінні. Командир поєднує в своїх руках всю повноту влади і несе одноосібну відповідальність за виконання підпорядкованими підрозділами бойових завдань.

1.1.4. Зміст та функції управління

Зміст управління – комплекс функцій, що виконують командири та органи управління як під час підготовки, так і у ході ведення бою (дій) з метою виконання бойового завдання.

Функції управління – поняття більш самостійне, загальне й укрупнене, ніж окремо взятий будь-який захід. Воно включає деяку групу (сукупність) однорідних і взаємозалежних актів діяльності, що призводять до рішення визначеного завдання.

Основними функціями управління є: безперервне і наполегливе добування, збирання, вивчення, відображення та аналіз даних обстановки; визначення командиром замислу і формулювання рішення; планування бою (дій); доведення бойових завдань до підрозділів (підлеглих); організація управління; організація взаємодії; всебічне забезпечення бою (дій); безпосереднє керівництво підготовкою підрозділів до виконання бойових завдань; організація та здійснення контролю за готовністю сил і засобів до бою (дій).

Безперервне і наполегливе добування, збирання, вивчення, відображення та аналіз даних обстановки – це коли командири та офіцери нижчих ланок управління можуть особисто добувати дані про наземного, морського, повітряного противника, зараження місцевості шляхом спостереження за обстановкою, виконуючи у цьому випадку розвідувальні функції. Усі інші органи управління збирають (отримують) дані з різноманітних джерел.

Для успішного управління підлеглими будь-якому командиру та органу управління потрібні такі дані, які прийнято називати **елементами обстановки**: противник; свої війська; сусіди; умови виконання бойового завдання (місцевість, радіаційна обстановка, гідрометеорологічні умови, час, пора року та доби, економічний стан району дій (бойового застосування), соціально-політичний склад (населення). Від виконання цього завдання залежать правильність висновків з оцінки обстановки, своєчасність і обґрунтованість рішень, які схвалюються, якість планування дій (бойового застосування), конкретні бойові завдання підлеглим підрозділам, порядок взаємодії, управління та всебічного забезпечення бою (дій).

Процес **визначення замислу і формулювання рішення** у сучасних умовах повинний базуватися на точній інформації, бути ефективним та вільним від емоцій та упереджень. У підготовці даних для формулювання рішення беруть участь посадові особи штабу та управління підрозділу. В ході ведення бою (дій) рішення може уточнюватися перед виконанням підлеглими найбільш важливих і складних бойових завдань.

Рішення командира є основою управління, а його формулювання – найважливішою творчою функцією та особистою діяльністю командира-єдиначальника.

Рішення – обґрунтований на закономірностях і принципах воєнного мистецтва, правильному усвідомленні отриманого бойового завдання та оцінюванні обстановки результат творчого мислення та волі командира.

Вимоги до рішення: відповідність динаміці розвитку подій, на які воно впливає; наукова обґрунтованість, тобто відповідність обстановки, що очікується, отриманому бойовому завданню, замислу старшого начальника, закономірностям і принципам бойового застосування сил і засобів, закріплених настановами та статутами; своєчасність прийняття, що дозволяє підлеглим ретельно підготуватись до його виконання та випередити противника у діях.

Основу рішення командира складає *замисел бою*. Умовами для визначення доцільного замислу і формулювання ефективного рішення є: правильне усвідомлення поставленого завдання; відкидання надлишкової інформації; врахування часткових упереджень; вживання заходів щодо скритості формулювання рішення; визначення поглядів на вирішення найважливіших проблем; наявність запасних варіантів ведення бою (дій); можливість виникнення змін і врахування їх як можливий варіант ведення бою (дій); послідовність та наполегливість виконання рішення (бойових розпоряджень, завдань).

Визначення замислу і формулювання рішення нерозривно пов'язане з таким поняттям, як **планування бою (дій)**. Це з логічної та технічної точок зору – єдиний і нерозривний процес. Після формулювання рішення процес планування не починається, а триває та завершується. Різкої межі між формулюванням рішення та плануванням бою (дій) немає і бути не може. Різниця буває лише у ступені деталізації тих чи інших питань. У рішенні (у порівнянні з подальшим плануванням) вони звичайно відображаються у більш загальному вигляді.

Суть планування полягає у визначенні послідовності способів і термінів виконання отриманого завдання, розподілі сил і матеріальних засобів за завданнями і напрямками, в детальній розробці всіх питань сформульованого рішення з метою досягнення високої організованості та узгодженості заходів щодо підготовки підрозділів, цілеспрямованості їхніх дій у ході виконання бойових завдань, а також у визначенні порядку

взаємодії підрозділів, управління підрозділами та організації всебічного забезпечення бою (дій).

Доведення бойових завдань до підлеглих здійснюється бойовими наказами або бойовими розпорядженнями. Командир у бойовому наказі або бойовому розпорядженні підлеглим зазначає, як вони повинні діяти під час виконання своїх завдань, та узгоджує їх зусилля відповідно до мети, часу та меж.

Доведення завдань до підлеглих – найважливіша ланка циклу управління, одне з найвідповідальніших його завдань. Для упередження противника в його діях свої підрозділи повинні своєчасно отримати конкретне бойове завдання, яке впливає із загального замислу бою, та мати час на всебічну підготовку до його виконання. Це досягається стислим за часом, але коректним формулюванням рішення та умілим вибором найбільш надійного в даних умовах способу доведення завдань, організацією контролю за проходженням бойових документів і сигналів управління та правильним їх засвоєнням підлеглими.

Організація управління містить дві групи заходів: організаційні та технічні.

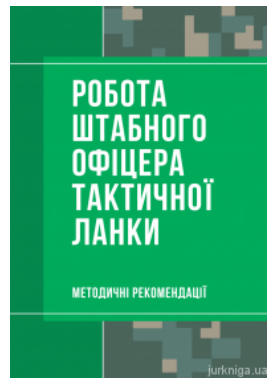
До організаційних заходів відносяться: розгортання ПУ, інженерне обладнання та маскування; розподіл (уточнення) завдань та функцій управління між органами управління різних командних інстанцій та між посадовими особами, групами і напрямками; організація розвідки та визначення способів збору, передачі, обробки та відображення інформації; організація взаємодії підрозділу з підрозділами родів військ і з сусідами; розробка варіантів управління; визначення та розробка заходів, що забезпечують ефективне управління підрозділами в різних умовах обстановки; оцінка ефективності створеної системи управління за варіантами бойових дій та визначення раціональних способів управління; організація бойового чергування на командному пункті (КП) і контроль за його несенням.

Технічні заходи: топогеодезичне забезпечення розгортання ПУ; налагодка алгоритмів управління; розробка та впровадження на ПУ засобів автоматизації управління; спряження елементів автоматизованої системи управління (АСУ) підрозділів з АСУ сусідніх підрозділів; вжиття заходів щодо забезпечення захисту засобів зв'язку від завад та їх електромагнітної сумісності; радіоелектронний захист (РЕЗ); створення на ПУ необхідних запасів

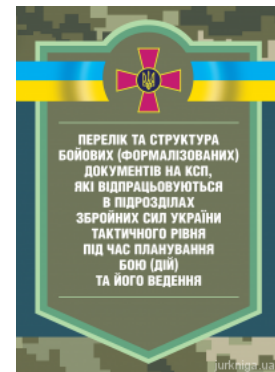
Книги, які можуть вас зацікавити

Робота штабу тактичної ланки з організації бою (дій)

Робота штабного офіцера тактичної ланки

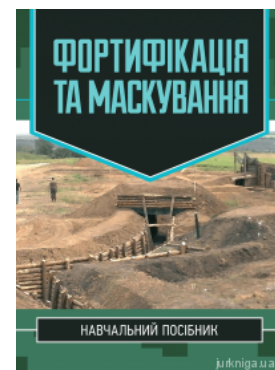
Перелік та структура бойових (формалізованих) документів на КСП, які відпрацьовуються в підрозділах Збройних Сил України тактичного рівня під час...

Військове документування та діловодство

Методичні рекомендації з планування та організації бою за стандартами НАТО (штаб бригади (батальйону) та ім рівних)

Фортифікація та маскування

Перейти до галузі права
Військове право

[Перейти на сайт →](#)